

*ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ВПРОВАДЖЕННЯ
ПРОГРЕСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПРОМИСЛОВІЙ СФЕРІ ЯК ПЕРЕДУМОВИ
УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ
МІЖНАРОДНОГО МАРКЕТИНГУ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ*

У статті аналізується стан економіки України в умовах економічної глобалізації та характеризується ступень інноваційного розвитку вітчизняної промисловості. Проводяться дослідження можливостей та умов впровадження прогресивних технологій у промисловій галузі при умовах найкращого забезпечення взаємозв'язку маркетингової та виробничої підсистем.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: міжнародний маркетинг, прогресивні технології, міжнародні відношення, ефективність функціонування.

Впровадження України в глобалізаційні процеси, про що говорить її вступ до СОТ на початку 2008 року та підготовка до входження до Євросоюзу, потребує від суб'єктів, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю, більше уваги приділяти оцінці потреб, як світового ринку, так і національного для пошуку найкращого співвідношення їх власним виробничим можливостях. У зв'язку з цим існує гостра необхідність адаптації виробничого процесу підприємства до нестабільних зовнішніх умов. При розвинених ринкових стосунках, фірми, що відмовляються гнучко реагувати на стохастичні зовнішні дії, безнадійно втрачають всякі конкурентні переваги. Вітчизняні підприємства, для яких нестабільність на внутрішніх ринках гарантована структурними змінами в національній економіці, також повинні максимально пристосовувати свої організаційні системи до сильних дратівливих зовнішніх дій. З метою підвищення конкурентоспроможності України, її виробничих суб'єктів і ефективності функціонування на зовнішньому рівні необхідно активізувати інструментарій міжнародного маркетингу.

В. Панков конкретизує поняття конкурентоспроможності національної економіки і асоціює його із зростанням експортного потенціалу, стверджуючи при цьому, що базою повині стати технологічне оновлення виробництва, реалізація енергозбережної і інноваційної моделі розвитку економіки, нарощування випуску високотехнологічної, наукоємкої продукції [1, с. 134]. Б. Буркинський і С. Харічков відзначають, що «низька конкурентоспроможність товарів і товаровиробників на внутрішньому та зовнішньому ринках, що є наслідками вкрай низького рівня технологічної бази виробництва, високого рівня його енерго- та ресурсомісткості» [2, с. 25]. Як було вказано вище, наступним напрямом підвищення конкурентоспроможності національної економіки є технологічне оновлення виробництва. На підтвердження не обхідності розвитку даного напрямку О. Гамкало говорить: «Зростання економіки країни, ядром якого є розвиток високотехнологічних галузей, позитивно характеризує її економічний потенціал. Саме наявність вищевказаних галузей сприяє: прискоренню зростанню ВВП країни, зростанню рівня життя населення, зменшенню залежності національних ринків від технологічного розвитку інших країн» [3, с. 259].

Головною метою статті є критичний аналіз інноваційного стану вітчизняної промисловості та формування шляхів підвищення ефективності функціонування промислових підприємств в умовах перехідної економіки за рахунок забезпечення найкращого взаємозв'язку виробничої та маркетингової підсистем.

З позиції 2008 року можна правомочно підтвердити думку, що Україна так і продовжує відставати від світових лідерів індустрії, що супроводиться нестабільністю основних економічних показників (рис. 1, табл. 1) [4; 5], а саме: ВВП хоча і має незначне зростання починаючи з 2000 року, але і досі не досяг рівня 1990 року (менше 70 %), а темпи зростання промислового виробництва тільки в 2006 році досягли рівень 1990 року.

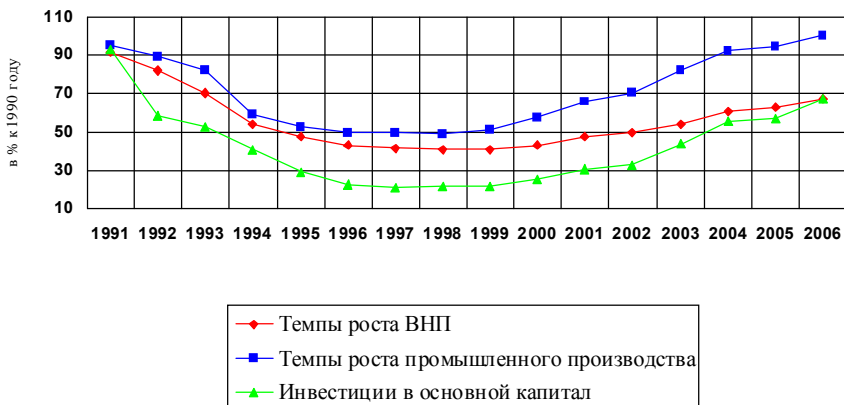

Рис. 1. Динаміка основних економічних показників по Україні в цілому

У даній ситуації є гостра необхідність у забезпеченні збалансованості елементів різного роду і формуванні зв'язку між ними не лише по вхідних, але й по вихідних характеристиках, що неможливе без застосування системного підходу, який дозволяє сформулювати стратегію поведінки фірми і вибрати якнайкращу форму організації виробничо-збутової діяльності, що забезпечує стабільність позицій даного підприємства на ринку і підвищення його конкурентоспроможності, що входить одним з основних напрямів довгострокової програми стратегічного розвитку України «Україна — 2010» і Стратегії економічного і соціального розвитку України (2004—2015 рр.) «Шляхом Європейської інтеграції», а за визначенням В. Панкова є ефективності вітчизняної економіки, яка «поставлена в ранг національного пріоритету, що становить» [1, с. 133]. Відповідно з цією програмою досягнення конкурентоспроможності національної економіки має бути здійснене за рахунок розширення промислового виробництва з метою максимального задоволення внутрішніх потреб і збільшення об'єму продукції даного профілю, що експортується, для чого необхідне підвищення інноваційного потенціалу промислових підприємств, впровадження нових прогресивних технологічних

процесів і розширення асортиментної політики кожного окремої господарської одиниці. Коментуючи ці напрями, що стосується експортного потенціалу України, то зараз він має достатньо низький рівень, динаміка якого продемонстрована на малюнку 3.2 [6], що ще раз підтверджує падіння ефективності науково-технічного потенціалу вітчизняної промисловості. Крім того, результати проведеного аналізу продукції, що експортується, свідчать, що понад 60 % продукції вітчизняного виробництва, що експортується, має сировинний профіль [6, с. 64], а по експорту наукоємної і високотехнологічної продукції Україна сильно відстає на світовому рівні від розвинених країн, що підтверджується статистичними даними: на світовому рівні в 2002 році експорт металургійної і машинобудівної продукції мав місце в співвідношенні 2,3 % проти 40,5 %, а в Україні 39,7 % і 13,6% відповідно [7, с. 87].

Відповідно із законом Туган-Барановського, який надалі отримав свій розвиток у роботах американського економіста Е. Шумперта (впливу технологічного розвитку виробництва, що сформував механізм, на загальнодержавний економічний рівень) і лауреата Нобелівської премії Р. Солоу, однією з основних і обов'язкових умов забезпечення ефективного зв'язку між споживанням і виробництвом є впровадження нових технологій у виробничий процес підприємств [8, с. 570]. При аналізі статистичної інформації з питання технологічного стану виробничої системи вітчизняних промислових підприємств було виявлено, що глобальною проблемою є високий рівень зносу основних виробничих фондів, так за даними на 2004 рік порівняно з 1995 роком даний показник підвищився приблизно на 17 %, і до кінця року наблизився до 60 % (табл. 2) і достатньо низька інноваційна активність промислових підприємств (табл. 3) [8].

Таблиця 1

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ ОСНОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ УКРАЇНИ

Значення економічних показників у % до 1990 року	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Темпи зростання ВВП	91,3	82,3	70,6	54,4	47,8	43	41,7	40,9	40,8	43,2	47,2	49,7	54,4	61	62,7	67,1
Темпи зростання	95,2	89,1	82,0	59,6	52,4	49,7	49,6	49,1	51,1	57,8	66	70,6	81,8	92	94,9	100,8
Інвестиції в основний капітал	92,9	58,6	52,2	40,7	29,1	22,7	20,7	21,9	22	25,2	30,4	33,1	43,5	55,7	56,8	67,5

Таблиця 2

СТУПІНЬ ЗНОШЕНОСТІ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Ступінь зношеності ОПФ	Значення показника по роках у %									
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
В цілому по економіці України	37,5	41,4	44,4	45,9	47,9	47,5	45,0	47,3	48,0	49,3
Зокрема в промисловості	41,8	43,7	47,8	48,8	48,2	48,8	51,9	54,5	56,4	58,3

Таблиця 3

ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	Загальна сума витрат, млн грн	У тому числі за напрямками						
			дослідження і розробки ¹	у тому числі		придбання нових технологій	підготовка виробництва для впровадження інновацій ³	придбання машин та обладнання пов'язані з упровадженням інновацій ⁴	інші витрати
				внутрішні НДР	зовнішні НДР				
2002	18,0	3018,3	270,1	X	X	149,7	325,2	1865,6	407,7
2003	15,1	3059,8	312,9	X	X	95,9	527,3	1873,7	250,0
2004	13,7	4534,6	445,3	X	X	143,5	808,5	2717,5	419,8
2005	11,9	5751,6	612,3	X	X	243,4	991,7	3149,6	754,6

Природно при цьому залишається на достатньо низькому рівні показник рентабельності на сучасних промислових підприємствах, динаміку якого на підставі статистичних даних Н. Гайвановіч коментує таким чином: «після 2,6 % у 2002 р., найнижчий за роки незалежності, він зміг піднятися до 4,7 % у 2004 р. та 5,5 % у 2005 р. трохи скоротилася частка збиткових підприємств у промисловості, так у 2000 р. було зафіксовано 43 %, у 2003 р. 40 % і у 2005 р. частка збиткових підприємств до загальної кількості склала 37 %. Такі показники свідчать про низьку ефективність діяльності компаній. Однією з причин низьких прибутків можна назвати руйнування механізмів інвестування в основні засоби, які існували за часів планової економіки, це вплинуло на процеси оновлення технічної бази промислових підприємств» [4, с. 101]. Таким чином, однією з основних проблем вітчизняних промислових підприємств є високий рівень фізичного і морального зносу виробничого устаткування, при цьому темпи його зносу випереджають темпи оновлення, при чому більшість нечисленних інвесторів вважають за краще інвестувати торговельну діяльність, будівельні організації, і навіть добувну сферу, хоча і у меншій мірі, але не машинобудівну.

Ще однією проблемою розвитку вітчизняної промисловості є той факт, що більшість підприємств свою інноваційну діяльність направляють не на оновлення технологічної бази шляхом впровадження прогресивних технологій, а віддають перевагу фінансуванню розширення старого виробництва, хоча на європейському рівні ці два напрями фінансуються в однаковій пропорції, так на субсидування старого виробництва у них доводиться 1,93 % від ВВП, а на інновації — 1,9 % [5]. Динаміка фінансування технологічних інновацій представлена в табл. 4 [5].

Таблиця 4

**ФІНАНСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ
В УКРАЇНІ ВПРОДОВЖ 2000—2006 рр.**

Роки	ВВП, млн грн	Фінансування технологічних операцій		Динаміка фінансування технологічних інновацій по відношенню до попереднього року	
		у млн грн	у % від ВВП	у млн грн	у %
2000	170 070	1757,1	1,14		

2001	204 190	1971,4	1,13	214,3	12
2002	225 810	3013,8	1,11	1042,4	53

Закінчення табл. 4

Роки	ВВП, млн грн	Фінансування технологічних операцій		Динаміка фінансування технологічних інновацій по відношенню до попереднього року	
		у млн грн	у % від ВВП	у млн грн	у %
2003	267 344	3059,8	1,24	46	2
2004	345 113	4534,6	1,19	1474,8	48
2005	418 529	5751,6	1,13	1217	27
2006		6160		408,4	7

Одним з найдієвіших кроків в інноваційному розвитку вітчизняної промисловості було формування інноваційних підприємств у вигляді технопарків, технополісів, інноваційних центрів і інших підприємств інноваційної інфраструктури, які, по словах Н. Якубовського і В. Щукина, є «організаційно-господарськими структурами, основний, а точніше первинною місією яких є не виробнича функція щодо об'ємів інноваційної продукції (хоча це дуже поважно), а створення сприятливих умов для розвитку і підвищення ефективності інноваційної діяльності. Технопарки України практично єдині на сьогодні механізми, що ефективно діють, забезпечують зв'язок науки з виробництвом і представляють комплекс інфраструктурних послуг за рахунок спеціального режиму виконання інноваційних проєктів» [9, с. 28—32]. Як основні, найбільш крупні технопарки України на сьогоднішній день можна назвати наступні: Інститут електрозварювання ім. Е. О. Патона (м. Київ), що випустив інноваційної продукції за 4 роки (з 2000 року по 2004 рік) у розмірі 2198 млн грн, Інститут монокристалів (м. Харків), об'єм інноваційної продукції якого склав за той же період 1426 млн грн, «Агротехнопарк» (м. Київ), «Еко-україна» (м. Донецьк), «Наукові і навчальні прилади» (м. Суми), «Текстиль» (м. Херсон), «Ресурси Донбасу» (м. Донецьк), «Яворів» (Львівська область), «Углемаш» (м. Донецьк) та інші. Сукупний об'єм випущеної інноваційної продукції технологічними парками України за період 2000—2004 рр. склав 3856 млн грн, що у свою чергу принесло 252 млн грн

перерахувань до бюджету і забезпечило створення 2374 робочих місць. Проте істотної державної підтримки, як це можна спостерігати на всьому цивілізованому світі, в Україні немає, хоча є достатньо високий потенціал, про яке Ю. Макогон говорить таким чином: «До основних чинників, які визначають виникнення технологічного парку, як інструмент підвищення конкурентоспроможності окремих галузей і національної економіки можна віднести: наявність великого технічного вузу або науково-дослідного інституту і великого співтовариства учених; розвинену господарську, науково-технічну і побутову інфраструктуру; розвинене фінансове співтовариство; можливість територіального розширення; підприємницький клімат» [10, с. 14].

У зв'язку з ситуацією, що склалася, напрями економічного розвитку України, обумовлені в програмі «Україна-2010», сьогодні особливо актуальні у зв'язку з назрілим першочерговим завданням підвищення ефективності співпраці України з Усесвітньою торговельною організацією (ВТО) і Євросоюзом (ЄС) і вступом у найближчій перспективі в них як повноправного конкурентоздатного партнера.

У теперішній час розвиток української економіки можна охарактеризувати як ситуацію, де наявна тенденція у функціонуванні механізму зворотного зв'язку в системі «підприємство — зовнішній світ» — зрушення у бік істотної стохастичності зовнішньої середовища з великими по рівню обуреннями, що впливають на виробничу систему. Це зрушення привело у свою чергу до корінних змін в ідеології організації виробництва. Таким чином, стався якісний стрибок у дизайні систем організації виробництва. Поточний стан організації виробництва володіє кількома основними особливостями: різноманітність типів систем організації виробництва; можливість взаємопереплетення і співіснування різних систем; стандартизація і взаємозамінюваність цих систем; велика різноманітність підприємств, для яких системи призначені за розміром, потребами і можливостями.

Виходячи з результатів проведеного аналізу проблем конкретного втілення прогресивних технологій організації виробництва в поточних економічних умовах необхідний розгляд змін в основних пріоритетах на ринку і у виробництві.

Система масового виробництва, що успішно проіснувала кілька десятиліть, робила ще в недавньому минулому позитивний вплив на розвиток і вдосконалення виробничих підприємств, ринку і навіть суспільства в цілому. Наприклад, при командно-

адміністративній системі в колишньому Радянському Союзі проводилося достатньо багато різних товарів, ціна яких робила їх доступними для переважної більшості населення. Нарікання викликали тільки низьку якість і вузький асортимент цих товарів. У розвинених капіталістичних країнах технологічні новинки, що негайно упроваджуються на виробництві, привели до появи продуктів, що значно спрощують побут людини і що скорочують непродуктивні витрати часу. В обох економічних системах потреби виробництва привели до високих досягнень в області прикладних наук. Проте, в обох випадках є як свої достоїнства, так і недоліки і на сьогоднішній день зробити категоричне заперечення одне з них неможливо в результаті неоднорідності ринкового ландшафту і неспівпадання виробничих умов і орієнтації промислових підприємств. Проте, будь-яке підприємство повинне орієнтуватися на вимоги ринку, а не на власні потреби.

У нових умовах безперечним пріоритетом на виробництві стає загальна ефективність виробничого процесу. Такий підхід переміщає акцент на вдосконалення операцій не пов'язаних прямо з пере-

творенням продукту і дозволяє: істотно підвищити якість продукції, включивши операції контролю в основний технологічний процес; понизити непродуктивні трудовитрати за рахунок раннього відбракування виробів на початкових стадіях виробничого процесу.

Спираючись на досвід роботи японських підприємств можна укласти, що переказ боротьби з дефектами в основну частку виробничого процесу дозволяє забезпечити послідовне і постійне поліпшення останнього, оскільки виявлення і усунення причин дефекту дозволяє виявити і позбавитися від недоліків у конструкції самого продукту і технології його виробництва. У свою чергу, аналіз функціонування ряду американських підприємств дозволяє зробити вивід про те, що інтегральна (загальна) продуктивність праці на підприємстві безпосередньо зв'язана із швидкістю оборотності продукції підприємства: подвоєння швидкості обороту продукції підприємства викликає збільшення продуктивності праці приблизно на 35—40 %. Мабуть, цей зв'язок пояснюється тим, що швидкість оборотності накладає природні обмеження на час виробничого циклу, що у свою чергу примушує весь виробничий персонал думати і шукати резерви для вдосконалення виробничого циклу. Все це, разом з рішучою боротьбою з роздутим штатом управління і бюрократизмом, перетворює виробничий персонал (робітників на конкретних

ділянках) у співавторів послідовної інтенсифікації і поліпшення виробничого процесу.

Таким чином, незалежно від способу організації виробництва необхідно пам'ятати, що основним напрямом нового трактування виробничих пріоритетів є зниження витрат виробництва і забезпечення великої гнучкості виробництва, орієнтованої на відстежування будь-яких змін на цільовому ринку, при цьому забезпечуючи високу частоту інновацій, безпосередньо орієнтованих на досягнення технічної досконалості продукції, що випускається.

Що стосується ринкових пріоритетів, то тут впровадження нової ідеології означає рішуча відмова від ринку виробника і перехід до ринку покупця, тобто до завоювання своїх позицій на ринку за рахунок ефективного виконання бажань і потреб конкретного покупця. Останнє десятиліття роботи західної і японської промисловості показали, що підприємству, охочому перейти до нової ідеології, необхідно, перш за все, навчитися надоперативно реагувати на щонайменші зміни потребі покупця і постійно шукати ніші, що вивільняються на неоднорідному ринку, прагнучи заповнити їх своєю продукцією. Недолік викладеної системи ринкових пріоритетів, як це часто буває, є продовженням одного з достоїнств зміни цінностей в області дослідження і розробок. Дійсно, постійне і послідовне поліпшення конструкцій, принципів дії, технологій, пов'язаних з продуктом, може привести до появи на ринку таких складних індивідуалізованих виробів, технічний рівень і клас яких знаходиться за гранню розуміння рядового споживача, тому необхідно стежити за відповідністю технічного рівня пропонованій продукції, що розробляється, і рівнем підготовленості і вимогами цільових споживачів.

Крім того, для побудови основ сильних позицій на сучасному ринку вже сьогодні необхідне істотне поліпшення дизайну виробничої системи.

Прийом об'єднання в замкнуту динамічну систему ринку і виробництва в другому розділі дозволив виявити особливості механізму їх взаємодії, вивчення взаємозв'язку виробничих і ринкових функцій дало можливість охарактеризувати зміни в системі пріоритетів. Перш за все, необхідно з'ясувати стратегічні питання переходу до нових систем організації виробництва. В даний час існує три основні варіанти такого переходу:

поступальний або плавний перехід, стрибкоподібний, відкриття нового виробництва, організованого по-новому [1; 2].

Кожен з цих варіантів має свої переваги і недоліки, але головне, що вибір один з цих варіантів цілком і повністю диктується місцевими умовами, що склалися на підприємствах.

Таким чином, умови вибору першої стратегії переходу шикуються в наступній логічній послідовності: низький рівень ринкової нестабільності і мала швидкість її наростання; відсутність помітних конкурентів, а також конкурентів, що перейшли до нової ідеології; високий рівень виробничого персоналу і середньої управлінської ланки, на того, що має можливості безпосередньо впливати на стратегію підприємства в цілому.

Як основні аргументи на користь плавного переходу в умовах національної економіки сучасні економісти виділяють наступні: велика інерція крупних підприємств, що впливають не лише на економіку (стан ринку), але й на політику регіону (через можливе крупне вивільнення трудових ресурсів і, отже, масове безробіття); відсталість, обмеженість і солідний вік вищого апарату управління, високий рівень бюрократії; наявність виробничого персоналу і середньої ланки управління, рівень підготовки яких дозволить при сприятливому закінченні обставин добитися серйозних поліпшень в організації виробництва.

Будь-які корінні реформи на цих підприємствах у разі дуже динамічного впровадження можуть відбитися не лише на стабільності внутрішнього ринку нашої країни, але і на добробуті жителів регіону, в більшості своїй через трудову діяльність, безпосередньо пов'язану з цими підприємствами. Крім того, швидкі реформи неминуче зустрінуть опір з боку вищого керівництва підприємств, чий досвід роботи складався при командно-адміністративній економіці. З іншого боку, освітній і кваліфікаційний рівень виробничого і середнього управлінського персоналу, що сформувався за довгі роки роботи по впровадженню на виробництві самих передових досягнень науки, техніки і технології зумовлює успіх продуманої, поступової реформи.

Таким чином, системний аналіз зміни пріоритетів на сучасному ринку й у виробництві дозволяє зробити наступні висновки. Ринкові і виробничі пріоритети при командно-адміністративній економіці і в розвинених капіталістичних країнах у

період панування ідеології масового виробництва практично збігалися. При обох економічних устроях виявлена система пріоритетів неминуче приводила до втрат загальної ефективності крупних підприємств, зменшенню їх гнучкості по відношенню до нововведень і до скорочення продуктивного потенціалу цих підприємств. Дегомогенізація світового ринку, крах політичної і географічної однорідності привели до необхідності перегляду пріоритетів у бік підвищення «опірності» до обурень нестабільної зовнішньої середовища. Основним змістом змін у системі ринкових пріоритетів є прагнення до підвищення сумарної ефективності виробництва (тотальний облік і ув'язка всіх елементів виробничої системи). Остаточна відмова від «ринку виробника» і перехід до «ринку покупця» означає повне виключення елементів виробництва ради виробництва. Вітчиजनні підприємства, охочі володіти запасом конкурентоспроможності на світовому ринку, повинні здійснити перехід на нові ринкові пріоритети, що розгледіли, для чого необхідно здійснити деяку реорганізацію управління виробництвом.

Що стосується результату аналізу основних напрямів поліпшення дизайну виробничого процесу, на підставі його можна зробити такі висновки:

- ◆ існує кілька варіантів переходу до виробництва, спроектованого з урахуванням вимог нової ідеології «економіки обхвату»;

- ◆ вибір конкретного варіанту залежить від суперечливих умов, більш того, в умовах національної економіки вказані суперечності настільки сильні, що доводиться розглядати індивідуальний спосіб переходу до сучасного виробництва, що є комбінацією кількох варіантів;

- ◆ перехід до нової ідеології не означає жорсткій орієнтації на будь яку або одну систему організації виробництва, а є лише системою заходів щодо зниження витрат в умовах частого переходу на нові продукти, що припускає існування різних підходів до організації виробництва в рамках єдиного підприємства;

- ◆ комбінація різних систем організації виробництва на даному підприємстві визначає ступінь проникнення економіки обхвату;

- ◆ максимальним ступенем проникнення економіки обхвату на підприємстві, відповідної практично повсюдному впровадженню системи організації виробництва, що тягне, є модульний перехід до конструювання виробу, який у свою чергу ділиться на кілька логічних варіантів і має свої достоїнства і недоліки;

♦ існують природні межі проникнення економіки обхвату на підприємство, визначувані збереженням здібності останніх не лише адекватно реагувати на випадкові зовнішні дії, але і формувати ринок через довготривалу технічну і маркетингову політику.

Літератур

1. *Панков В. А.* Управление стоимостью наукоемкого машиностроительного предприятия: теория и практика. — К.: Наукова думка, 2003. — 424 с.
2. *Буркинський Б. В., Харичков С. К.* Специфические доминанты стратегии стойкого регионального развития// Економіка промисловості. — 2002. — № 3. — С. 24—28.
3. *Гамкало О. В.* Імплементация досвіду країн-членів ЄС у вирішенні фінансово-економічних проблем інноваційного розвитку підприємництва в Україні// Вісник Хмельницького національного університету. Науковий журнал, 2007. — Том 1. Економічні науки. — № 6. — С. 259—263.
4. *Гайванович Н. С.* Проблеми технічного розвитку промислових підприємств України // Вісник Хмельницького національного університету. Науковий журнал, 2007. — Том 1. Економічні науки. — № 6. — С. 99—103.
5. Матеріали із офіційного сайту за 2006 год. — режим доступу інтернет // [http: www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
6. *Львов Д. С.* Управление научно-техническим развитием // Проблемы теории и практики управления. — 2004. — № 3. — С. 63.
7. *Федулова Л. І.* Інноваційний розвиток промисловості України: тенденції та закономірності // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 3. — С. 82—98.
8. *Панченко Є.* Економічна енциклопедія: у 3 т. — Т 1 / Редкол. Мочерний С.В. та ін. — К.: Академія, 2000. — 864 с.
9. *Якубовський Н. Я., Щукін В.* Инфраструктура — фактор ускорения инновационного развития промышленности// Экономика Украины. 2007. — № 2. — С. 27—38.
10. *Макогон Ю. В.* Устойчивое развитие экономики Украины в аспекте сотрудничества с ВТО и ЕС // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сборник научных трудов, 2008. — Часть 1. — Донецк: ДонНУ. — С. 4—15.

Статтю подано в редакцію 03.02.09 р.